

El Efecto Venturi

↓ José Manuel Martínez Castro

Antias de que fixesen A Rectoral, de Taramunde falábase máis ben pouco inclusive nel resto d'Asturias. Agora, en cambeo, véndense un feixe de cousas col nome del conceyo como calidá d'orixe: artesanía corrente como a de tantos outros lugares, un queixo nin miyor nin pior qu'el feito por cualquier pastor d'Ibias ou dos Ozcos, embutido, mel, auguardente caseiro como enxamáis se conocéu y el letreiro de sito arredao de guapura sin igual y paz asosegante, escuruxao y aveirao del bule-bule da Civilización.

De todo lo dito é certo el sosego, y tamén a letanía del aveiro y a paz; y é máis de falar a guapura d'un lugar encuberto entre montes de bouza y valeiro por tanto de vistas, d'horizonte. Però é Taramunde (a capital del conceyo) el aira d'un conxunto-etnográfico que nos Teixóis amóstrayes a os visitantes —y non sin qu'éstos s'esmilagren— algúas aplicacións da forza hidráulica na técnica de trabayar el ferro. Esta artesanía del metal si esistía antias de qu'A Rectoral abriera as súas portas, y érache aponderada con todo merecemento muito primeiro de qu'as políticas turísticas d'algúa administración ye botaran el oyo al sito arredao, á guapura sin igual y a todo lo demáis.

El conxunto etnográfico guárdase en tres ou cuatro casas antigas con louxao que pintan chiscaduras d'un regueiro pequeno nel sou baxar polas costías d'un vlegato verde y húmedo; y a él se chega —al conxunto—, despóis de pagar úa entrada cuase simbólica y de pidir a guía d'úa señora mayor, de seguro conocedora d'aquelo por ser vecía d'alí, y quizáis da casa d'úa das últimas familias que siguiron aprofitando el trabayo núa ferreiría ben orixinal, qu'emprea pral sou labor el empuxe del augua.

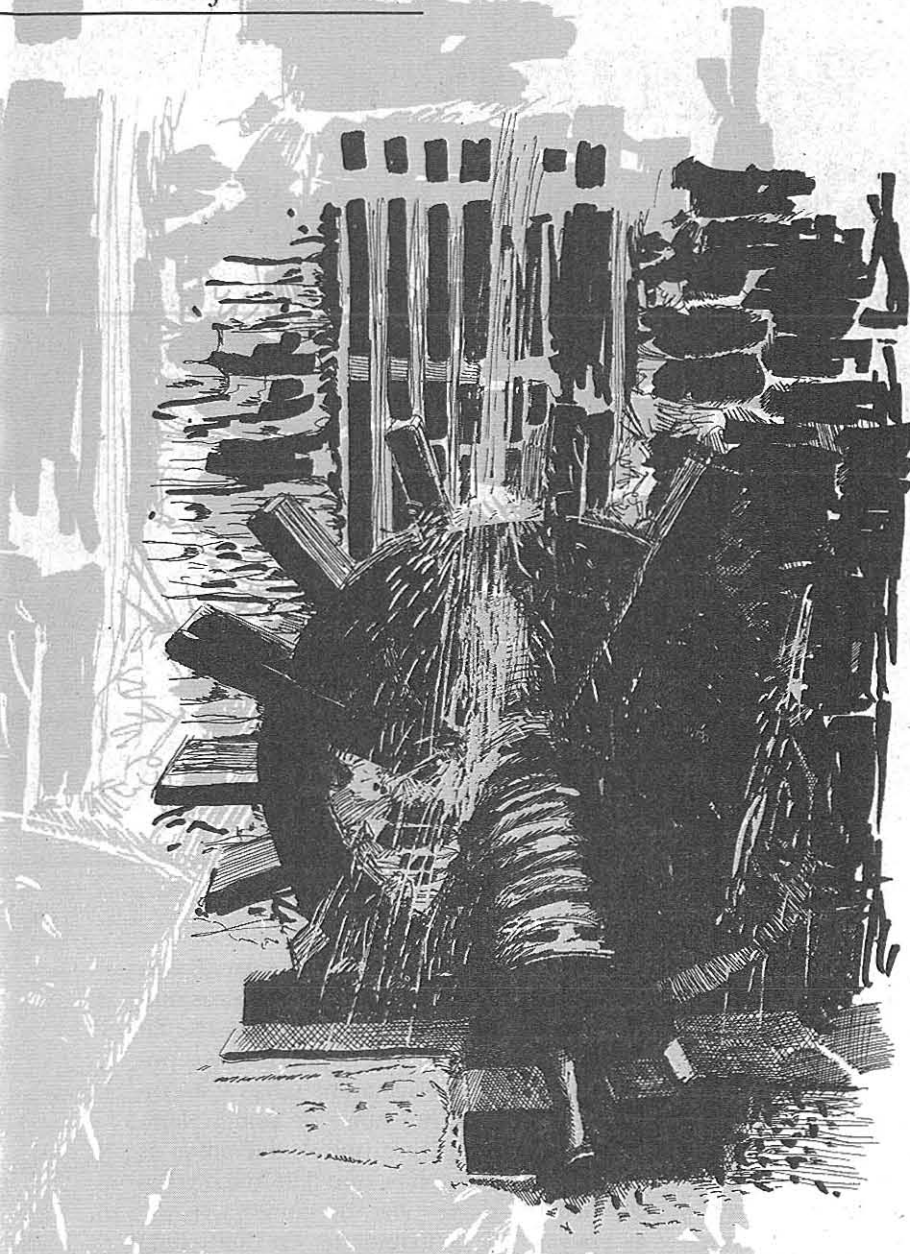
Esa mesma agua que s'arrebola monte embaxo foi a protagonista del caso un verao, pol mes de xullo, ferá xa cinco ou seis anos. A señora amostrábase el lugar a un peteiro de visitantes, a mayoría madrileños de vacacións pol Norte, y íbamola seguindo con respecto d'úa construción pra outra. El oxeto máis interesante del sou repertorio guardábase xustamente na ferreiría, y era elo a mesma fraugua. A muyería esplicábanos cómo el augua baxa por un varal largo de madera y arría na súa cayida al aire, sirviendo así de barquín pr'asoprar nel lume; y esto de qu'un regatín d'augua ye dera el rixo á lapa parez que nun lo acababan de crer os educaos visitantes.

Todo el mundo vira el xenerador, úa dinamo que tresforma a enerxía mecánica del augua en letrecidá, y nun había miga raro nelo; tamén nos ensiñara cómo a retrincada del augua movía un mazo pra petar nel incra; pro eso de qu'el augua valira pra espilir el lume era idea que pasmaba y qu'al mesmo tempo nun se deixaba querer, xa que dende sempre augua y lume son dúas cousas opostas.

A probe muyer vía a cara de desasosego d'algún forasteiro y, avezada quén sabe por quén: úa fiya maestra, un conceyeiro perito, un funcionario del Principao qu'un día malaconsejóula —"si no lo entienden, usted explíqueles lo siguiente..."—, pois vai y espeta con toda inocencia nel sintío da palabra, marcadamente acentuao en galego: "Este es el Efecto Venturi, que lo tenemos aquí, en Taramundi", prendendo al tempo el lume da fraugua y as cacaradas dos madrileños.

A muyería, sacada da súa conocencia elemental, nun era quen a precatarse de qu'el Efecto Venturi e un principio da Física, y como tal úa lei universal, valideira por tanto pra Taramunde, pro tamén pral poble d'al lao ou pras antípodas dos Teixóis. Na súa inorancia benintencionada amostróu a os de fora daqué corrente, algo que pasa en todas as partes y qu'elos tamén podían saber por si, como se eso fose dalgo de berencia, dalgo propio del patrimonio cultural y tecnolóxico d'aquel museo etnográfico.

Acó chegóu el caso, que núa lectura primeira nun debiera pasar de conto prestoso, de chiste cuase... Se nun fora porque vexo nél daqué máis fondo y común. É úa hestoria que s'espeya de sou por si na realidá, bríndase axina pra buscar el molde, a mostra xeneral d'unde salíu; y nesa laboría nun teño deixao de volver a ela muitas veces dende entós. Vexo á probe muyer delante d'un piñolo de forasteiros, xente que vén de fora d'Asturias; véxola como pidiendo axuda y dando laya, y esmóleme. Píntaseme

mesmamente como úa personificación d'Asturias, que baratía el sou patrimonio, a súa riqueza cultural y biolóxica y el máis nobre da súa hestoria, ou, inda peor, úsalos pra que sirvan d'hestoria, de riqueza y de patrimonio noutras partes.

Acó temos emprego sempre el noso pasao pra poder explicar el d'España: Cuadonga, el Reino d'Asturias (del Atlántico portugués a Orduña y Vitoria), el prerrománico das nosas igresias, el Camín de Santiago aberto polos nosos reis mirando pra Europa, en tempos nos qu'inclusive aquelas comunidades de máis enrezaio nacionalismo (Euzkadi) nin existían como espacio político, ou namáis como señoríos y condaos pirenaicos (Cataluña). Acó nun nos fexo falta nunca botar mao de batayas fabulosas como a d'Arrigorriaga (vascos) ou del mito d'úa Cataluña ama del Mediterráneo condo éste era el outéntico centro del Mundo. Todos esos nomes propios dá nosa hestoria son verdá; sin embargo nun aturamos máis qu'a explicar con elos por qué nacéu España, cómo os asturianos somosche a casa patrucía da nación española ou únde empeza na realidá a terra reconquistada.

Ernesto Giménez Caballero escribió: "Asturias es la montaña, puesta allí por Dios como guía caudillal de nuestro Destino para salvar siempre a España". Esa é a nosa xeira: salvar sempre a España; nun temos outra. Por eso nun é d'estrañar que personas con algúa importancia social na nosa rexón proclamen inda hoi cousas tales: "El Estado tiene una gran deuda histórica con el Principado y no lo puede dejar en la estacada". Ou, dito d'outro xeito, os asturianos nun temos qu'esmolernos por conceutos como desarrollo, inversión, progreso, etc. Todo eso ten que dánolo xa el Estao español a conta das trabayosas laborías feitas por Asturias. Esperar como as ánimas y durmir, peturriar en Madrid y chorar acongoxaos a zuna da distancia y el islamento. Y se dacondo á patria dáye un estracón, entós si, entoncias hemos subir outra vez a Cuadonga, ou máis pr'arriba inda, pras pedras del *Mons Vindius*, pra os brancos curumes dos Picos d'Europa, y salvaremos a España del aperto.

Agora ben, este xeito de tar tan por riba de todo leva sin remedio a refugar un camín de futuro. A un pobo así de finchao, que pode sentirse tan farruco como pra rirse da súa mesma lingua delante de parentes ou vecíos, vaiye costar muito ser quen a crear úa etiqueta de calidá, úa chamada pr'amostrarse a os demáis y salir fora. Feríanos falta un isquilín d'esa seña d'ardá que Jon Juaristi³ atopa nos nacionalismos pra deixar d'espurrimos y rebaxar el sentir guardador das Españas, el *covadonguismo* que nos bota fora del noso camín, da nosa hestoria y nun deixa d'emprobecernos como pobo.

Mentramentes seguirá algún dos nosos empresarios hosteleiros chufándose de ter brindao en Madrid el *campanu*, a primicia dos ríos asturianos, pra que lo podan papar us contos homes de negocios da capital. Siguiremos crendo que temos un príncipe porque este principao adórnalo col sou título, y cualquier día delante d'un peteiro de veraniantes madrileños darémonos de conta de qu'a lacena da nosa hestoria y da nosa cultura valeiróuse, y tamén el presente; y esqueireremos entoncias por atopar cualquier cousa que vala pra encher el tempo dos visitantes y salvar a nosa dignidá; quizabes daqué tan universal y ayén como el *Efecto Venturi*.

NOTAS:

¹GIMÉNEZ CABALLERO, E., *Afirmaciones sobre Asturias*, Uviéu, 1945.

²Declaraciós de Manuel Fernández "Lito", sindicalista d'UGT, nel diario *El Comercio*, 7 de decembre de 1998.

³JURISTI, J., *El bucle melancólico*, Madrid, 1997.